

În vreme de război

Nuwelele lui Caragiale pun în lumină un Caragiale cu totul nou, diferit de marele dramaturg, atât de bine înzestrat pentru comic în comediile sale. În nuvele Caragiale se dovedește a fi un foarte bun analist al stărilor obscure ale subconștientului. Deci suntem în prezența unui creator complex, excepțional înzestrat de comic în comedii, și pentru analitic în nuvele și în drama *Năpasta*. Criticul literar Mihail Petroveanu vorbește despre două fețe ale marelui creator una de zii, și alta de noapte, referindu-se la aceeași bivalență a spiritului caragialian. Criticul literar Maria-Vodă Căpușan considera că opera lui Caragiale se întinde de la mască la hău.

În nuvele sale Caragiale urmărește mai ales instalarea unei stări de criză, și evoluția gradată spre un punct culminant, tragic, dramatic. Meritul autorului constă în urmărirea minuțioasă (amănunțită) a celor mai mici schimbări sufletești.

Tematica nuvelor este variată:

Nuvele psihologice: *În vreme de război*, *O făclie de Paște*, *Păcat*

Nuvele fantastice: *La hanul lui Mânjoală*, *Calul dracului*, *Kir Ianulea*

Nuvele sociale și psihologice: *Două loturi*

În majoritatea nuvelor chiar și în cele fantastice există un fond realist, trăgând (relifând) critica satirică a dramaturgului Caragiale. Astfel în *Kir Ianulea* aventura fantastică este numai un prilej pentru a prezenta o istorie a negustorimii și a burgheziei de la începutul secolului trecut. Dramaturgul Caragiale este prezent prin dialogurile concise, dar semnificative, care dezvăluie conștiințe, psihologii. Deasemenea dramaturgul e prezent printr-o artă a compoziției, printr-o înlănțuire ingenioasă a secvențelor, care gradat reliefează precipitarea conflictului spre un deznodământ dramatic.

Cele mai valoroase sunt nuvelele psihologice. În aceste nuvele Caragiale se dovedește un foarte bun cunoscător al psihologiei umane, un fin observator al schimbării acesteia sub influența deformatoare a unui factori exterior: bani, averea, frica, etc.

În vreme de război

În această nuvelă psihologică Caragiale urmărește procesul complex și complicat al degradării psihice a hangiuului Stavrache, datorită setei de avere, de bani. Caragiale urmărește magistral instalarea obsesiei și evoluția ei spre nebunie.

La începutul nuvelei Stavrache este un hangiu înstărit, sigur de sine, sentiment pe care î-l dă averea pe care o are. Ca toți oamenii avuți (înstăriți) Stavrache trăiește spaima, frica de a nu fi pradat: Hangiul era foarte mulțumit: om cu dare de mână, cu han în drum... Câte nopți nu dormise el o clipă măcar cum se cade, trăgându-l cu urechea și așteptând cu inima sărită pe musafirii de noapte!

Stavrache apare apoi în stare de frate bun și săritor, care îl ajute pe Popa Iancu să-și piardă urma, trimițându-l cu voluntarii pe front. După plecarea fratelui Stavrache intră în stăpânirea averii lui Popa Iancu.

La primirea primei scrisori despre faptele de bravură ale fratelui său Stavrache nu se bucură: Cine ar fi văzut figura lui neica Stavrache... ar fi rămas în mirare pricepând bine că în sufletul fratelui mai mare nu se petrecea nimic analog cu bucuria la citirea veștilor despre succesul de bravură al răsopitului. Prin notarea acestei reacțiuni de comportament a lui Stavrache, autorul sugerează că deja în sufletul acesteia s-au petrecut o schimbare, că personajul este preocupat de ideea stăpânirii depline a averii fratelui său. Caragiale consolează gându ascuns (neexprimat) a hangiuului: Care va să zică -clipii gândul hangiuului- nici vorbă n-a fost la judecată despre popa, despre capul și gazda tâlharilor. Aoleu! Ce mai judecători! ...Dar o să îndrăznească să se mai întoarcă? ...Dar dacă îndrăznește și se-ntoarce? Atunci, ce-i de făcut? ...Da! dar sergentul se poate întoarce; popa, ba! Din acest moment sufletul lui Stavrache este chinuit de dilema: ...O venii? ...n-o veni?...

După primirea celei de a doua scrisori, care îl anunță despre moartea eroică a fratelui său Stavrache plânge mult, dar se consolează repede, și primul gând este să meargă la notar, ca să afle cum poate intra cu forme legale în stăpânirea averii fratelui său: Dar un bărbat trebuie să-si facă inimă! Nu trebuie să se lase copleșit așa de durere. A strâns bine scrisoarea; s-a spălat pe ochii, apus caii la brișcă și a plecat repede la târg să întrebe pe avocat cu ce forme intră cineva regulat în stăpânirea averii unui frate bun pierdut, care n-are alt moștenitor.

Cu toate că a intrat legal în stăpânirea averii fratelui său, Stavrache este chinuit de gândul că fratele său s-ar putea totuși întoarce și atunci el ar putea pierde averea câștigată atât de ușor. Personajul are

coșmaruri în care fratele îi apare în diferite ipostaze. În primul coșmar Popa Iancu îi apare ca un ocnași. Stavrache îl ceartă că și-a făcut neamul de răs, dar mai are încă sentimente umane, fiindu-i milă de fratele său: Lui d-l Stavrache i s-a făcut milă; s-a repezit să-l ridice ca să-l puie pe pat: nu-l putea lăsa să moară ca un câine. În al doilea coșmar fratele îi apare în ipostaza de căpitan. De data aceasta Stavrache manifestă porniri animaniale, încercând să-lucidă: Hangiul se repede sălbatic și apucă de gât pe căpitan... îl strânge din ce în ce mai tare: simte cum degetele-i pătrund în muschii grumazului strivindu-i, afundând beregata, sfărând încheietura cerbicii...

Acest fond sufletesc, chinuit de obsesia întoarcerii fratelui, de coșmaruri, apariția lui Popa Iancu declanșează nebunia. În manieră naturalistă, Caragiale notează reacțiile fiziologice prin care se exteriorizează: și omul adormit se ridică drept în picioare, cu chipul îngrozitor, cu părul vâlvoi, cu mâinile-nclăștate, cu gura plină de spumă roșcată. Ca o furtună se repezi, apucă masa și o trânti de dușumea, făcând tot țândări.

Din punct de vedere compozițional nuvela este acătuită din trei planuri:

1. Planul naratorului, care povestește concis, cu numeroase indicații scenice, la faptele, întâmplările.

2. Planul dialogului:

dialogul dintre Stavrache și fratele său;

dialogul dintre Stavrache și fetița care a venit la cumpărături;

- Ce vrei?

- M-a trimes maica să-i dai de un ban gaz, și taica, de doi bani țuică.

Și fata scoate de sub mintean cu băgare de seamă două clondire.

- Da... zice să nu mai pui gaz în a de țuică și țuică-n a de gaz, ca alaltăieri, că iar mă bate... și... să mășori bine...

- Da bani ai adus?

- Ba!...zice că să scrii.

- Iar să scriu? Și d-l Stavrache, urmat de fetiță, trece-n prăvălie bolborosind: Scrie v-ar popa să vă scrie, de pârliti!

Din cuvintele fetiței se iese zgârcenia, lăcomia, rapacitatea lui Stavrache.

dialogul dintre Stavrache și avocatul

- Numai unul singur te-ar putea călca...

- Cine? întrebă d-l Stavrache.

- Popa.
Moștenitorul zâmbi și cu siguranță răspunse:
- Aș! nu mai poate călca, săracul!

Dialogul este concis, dar dezvăluie psihologii.

3. Planul naturii

Există o corespondență perfectă între starea tensionată a lui Stavrache și cadrul natural: ploaia, viscolul, zăpada, noaptea amplifică obsesia, starea de criză: Afară ploua mărunțel ploaie rece de toamnă, și boabele de apă prelingându-se de pe streșini și picând în clipire ritmate pe fundul unui butoi dogit, lăsat gol într-adins la umezeală, făceau un fel de cântare cu nenumărate și ciudate înțelesuri. Legănate de mișcarea sunetelor, gândurile omului începură să sfârșie iute în cercuri strâmte, apoi încet-încet se rotiră din ce în ce mai domol, în cercuri din ce în ce mai largi, și tot mai domol, și tot mai larg.

Zgomotul monotom și ritmic al ploii, declanșează vârtejul gândurilor, care cuprind în cercuri concentrice mintea lui Stavrache. În timpul încheștării dramatice dintre cei doi frați: viscolul afară ajuns în culmea nebuniei făcea să trosnească zidurile hanului bătrân.; Tot viforul care urla în noaptea grozavă să fi năpădit dintr-o dată în țeasta lui Stavrache nu l-ar fi clătinat mai cu putere decât înfățișarea și vorbele acestea!

